

Stavovi privrede o inovacionom ekosistemu i uslovima za uvođenje visokotehnoloških rešenja u poslovanje

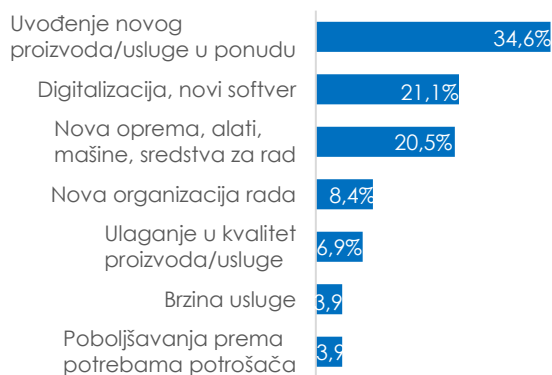
Istraživanje je sprovedeno u okviru projekta StarTech koji realizuje NALED u saradnji sa Vladom Republike Srbije i uz podršku kompanije Philip Morris International. Kombinovanom metodom (telefonska anketa i online) prikupljeni su podaci na reprezentativnom uzorku ispitanika sačinjenog od direktora, vlasnika preduzeća i višeg menadžmenta preduzeća u Srbiji.

Inovatori i digitalna transformacija

Jedna četvrtina firmi koje posluju na teritoriji Srbije su inovativne i digitalno transformisane, dok je 40% inoviralo svoje poslovanje, bez digitalne transformacije. S druge strane, **40% firmi** u poslednjih pet godina **nije uvelo ni jednu inovaciju**, niti se digitalno transformisalo.

Veličina preduzeća utiče na ove procese: među velikima, devet od deset je uvelo inovacije i/ili se digitalizovalo u ovom periodu, dok su mikro kompanije značajno sporije od proseka.

Uvedene inovacije u preduzeće

Polovina uvedenih inovacija u firmama se odnosi na **nove ili unapređene usluge**, a više od trećine na **nove ili unapređene proizvode**, ali i na novine **u logistici i unapređenoj organizaciji i procesima rada**. Značajan procenat inovacija se odnosi na primenu novih softvera i digitalizaciju (21,1%), a kada se tome dodaju promene u vezi sa povećanjem online prodaje, komunikacijom putem društvenih mreža i unapređenjem web sajtova, procenat koji se odnosi na **digitalne inovacije** je još veći.

Razlog za uvođenje inovacija, nešto više od polovine firmi vidi u ostvarivanju **viših prihoda**, dok značajan broj njih, skoro 40%, vide inovacije kao nužnost, **uslov za opstanak na tržištu**.

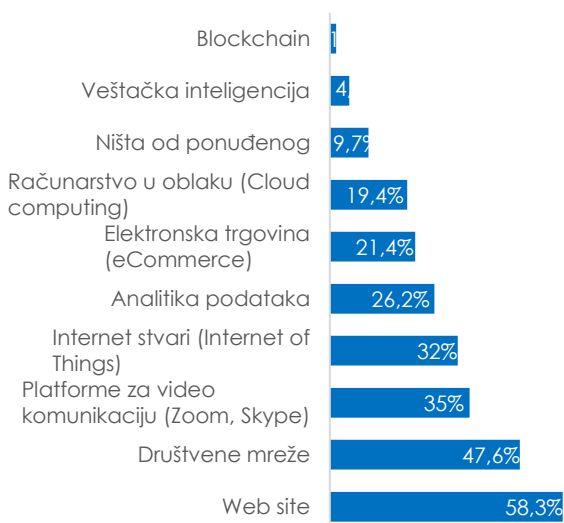
Inicijatori inovacija

Čak 50% ispitanih, naročito privredna društva, razvile su inovaciju **u saradnji sa drugim preduzećima/firmama**. Nezavisno od veličine i pravne forme poslovanja, manje od petine firmi došlo je do inovacije modifikovanjem i adaptacijom postojećeg rešenja, kao i kopiranjem postojeće inovacije. Uz to, samo 3% firmi izjasnile su se da saraduju sa univerzitetima i naučnim organizacija u razvoju inovacija.

U više od polovine slučajeva primarni inicijatori inovacija su **vodeće strukture firme** – menadžeri, direktori, osnivači. Svaki deseti **zaposleni se** vidi kao kreativac koji može da pokrene inovacije, a **promene u firmi** organizacione prirode mogu takođe biti pokretači inovacija. Propisi i zakoni na nivou države, ali i ideje iz inostranstva su takođe u manjoj meri pokretači za promene (3,3%).

Upotreba tehnologija u digitalizaciji preduzeća

U procesu digitalne transformacije više od polovine preduzeća se bavilo unapređenjem svog **web site-a**, naročito u Beogradu i firme sa internacionalnim poslovanjem.

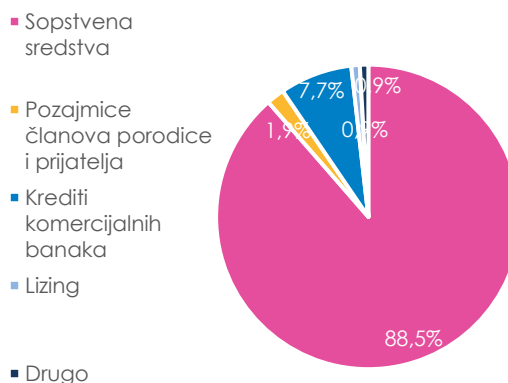
Prisustvo na društvenim medijima je omogućila skoro polovina preduzeća, dok je **elektronsku trgovinu** navela petina ispitanih privrednika. Iako je većina aktivnosti u online sferi direktno povezana sa Google alatima, uključujući i Google Drive, podatak da manje od 20% firmi koristi Računarstvo u oblaku upućuje na zaključak da se ova tehnologija nedovoljno razume.

Slično kao sa inovacijama, više od polovine preduzeća u potpunosti se slaže da je digitalna transformacija danas **uslov za opstanak na tržištu**. Velika preduzeća, kao svrhu digitalne transformacije naročito naglašavaju poboljšanje produktivnosti, zatim unapređenje iskustva - kako korisničkog, tako i u donošenju odluka.

Najveći broj firmi – četvrtina njih se nije susretala sa značajnim **administrativnim barijerama** kod digitalne transformacije. Smatraju da su nejasne tržišne potrebe, nedovoljne finansijske mogućnosti i nedostatak obučenog kadra najveće barijere za digitalnu transformaciju preduzeća.

Skoro devet od deset preduzeća finansira primarno **sopstvenim sredstvima** inovacije i digitalnu transformaciju, a naročito mikro preduzeća. Na drugom mestu su krediti komercijalnih banaka koje koristi 7,7% preduzeća, pogotovo veliki (21%). Lizing takođe koriste velika preduzeća, dok za razliku od njih, mala i mikro preduzeća dominantno koriste privatne izvore finansiranja (pozajmice porodice i prijatelja).

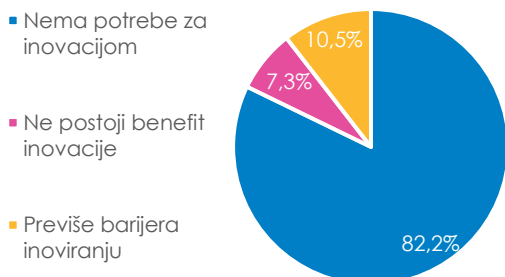
Izvori finansiranja inovacija

Zanimljivo je da u procesu inoviranja/digitalne transformacije **čak 79,6% preduzeća nije apliciralo** za programe podrške. Od onih koji su aplicirali za podršku, više od polovine je koristilo **kreditiranje**, ali značajan broj njih (40,2%) je koristilo **bespovratna sredstva/sufinansiranje**. Preduzeća su najviše koristila programe Fonda za inovacionu delatnost, Ministra bez portfelja zaduženog za inovacije i Centra za digitalnu transformaciju. Kada je reč o **programima donatorske zajednice**, više od **90% preduzeća ih nije koristilo**, a isto važi i za programe podrške lokalnih samouprava. Ni **alternativni izvori finansiranja nisu zaživeli među preduzećima**, budući da je tek nešto manje od 1% apliciralo ili koristilo alternativne izvore finansiranja (Business angel, Venture capital, Private equity funding ili Crowdfunding).

Neinovativna preduzeća koja nisu prošla proces digitalne transformacije

Razlozi za nesprovođenje inovativne aktivnosti

Ključni razlog zašto u preduzećima izostaju inovacije jeste **nedovoljno finansija (40,4%)**, ali istovremeno nisu zanemarljive ni druge barijere: administrativne, teškoće sa dobijanjem državnih grantova/inovacija ili sa pribavljanjem privatnih investicija, kao i previše konkurenata na tržištu.

Od kompanija koje ne sprovode inovacije svako deseto preduzeće je odustalo od planirane/otpočete inovacije u prethodnih pet godina. Glavni razlog zbog čega 82,2% preduzeća ne sprovodi inovacije jeste taj da **ne vide potrebu za inoviranjem**. Manje od 10% preduzeća **ne vidi benefite**, a oko 10% preduzeća smatra da postoji **previše barijera** u procesu inoviranja.

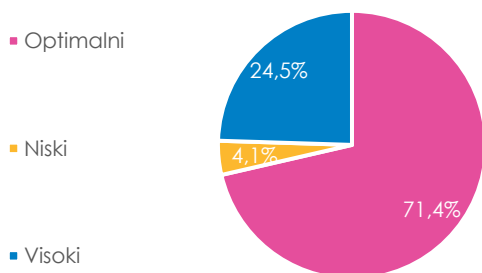
Uticaj na nedostatak inovacija u preduzeću

Prava intelektualne svojine i otvoreni podaci

Zaštita intelektualne svojine nije dovoljno ustaljena praksa među privrednicima u Srbiji, budući da se preduzeća retko upuštaju u bilo koju vrstu zaštite. Registrovanje žiga najslabije je zastupljeno kod preduzeća koja rade na lokalnom nivou (2,1%), dok ga najviše praktikuju **veća preduzeća (33,3%)** i **preduzeća koja se bave proizvodnjom (10,2%)**.

Troškovi zaštite intelektualne svojine

Glavni razlog slabog upuštanja u procedure zaštite intelektualne svojine nije u troškovima te procedure, budući da većina ispitanika smatra da su **troškovi optimalni**, a samo 1/4 njih da su visoki. Kad je reč o proceduri zaštite, **skoro polovina ispitanika vidi procedure kao optimalne** ili prilično jednostavne, a oko četvrtine ih ocenjuje kao komplikovane.

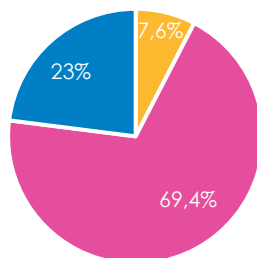
Kada je reč o otvorenim podacima, svega 4,6% ispitanika smatra da postoje podaci državnih institucija koje bi za njihovo poslovanje bilo bitno otvoriti, što je češće kod mlađih preduzeća.

Međutim, primetno je nerazumevanje pojma otvorenih podataka, budući da ispitanici pod time ne misle na dostupnost podataka u mašinski čitljivoj formi, već na **transparentnost i pristup podacima od javnog značaja**. Tu posebno navode potrebu činjenja dostupnim **informacije o tenderima (13,2%), zakonima i drugim propisima (7,9%), uvidima u sudska dokumenta (5,3%) i podacima o uvozu i izvozu (5,3%)**.

Digitalno poslovanje

Upravljanje internom dokumentacijom

- Putem internog DMS-a (softvera za upravljanje dokumentima)
- Koristimo paralelno i papir i elektronska dokumenta
- Koristimo isključivo papirnu dokumentaciju

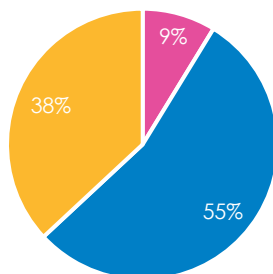

Oko **70% preduzeća upravlja internom dokumentacijom koristeći i papir i elektronska dokumenta**. Među onima koji se oslanjaju samo na jedan način, češće je oslanjanje samo na papirnu verziju (oko 25% preduzeća) od elektronske verzije (manje od 10%).

Isto važi i za čuvanje internih kompanijskih akata - **oko 65% preduzeća čuva interna akta i na lokalnom računaru i u papiru**. Među onim preduzećima koja skladište akta samo na jedan način, češća su preduzeća koja koriste **samo fizički prostor** za skladištenje papirne dokumentacije (oko 25%), u odnosu na elektronsku arhivu (manje od 10%).

Korišćenje papirnih i elektronskih faktura

- Koristimo isključivo elektronske fakture
- Koristimo podjednako i elektronske i papirne fakture
- Koristimo isključivo papirne fakture

Kad je reč o fakturama, oko **60% preduzeća koristi elektronske fakture**, bilo isključivo ili podjednako sa papirnim. Ipak, nezanemarljiv deo preduzeća (skoro **40%**) i dalje **koristi samo papirne fakture**, što naročito važi za preduzeća koja posluju na lokalnom nivou.

O spremnosti da pređe na izdavanje i prijem elektronskih faktura putem centralnog državnog sistema za elektronsko fakturisanje izjasno se 26,4% ispitanika. Nešto veći deo preduzeća (38,7%) je **delimično spremna**, dok 34,9% preduzetnika nije spremno na izmene. Na ovu promenu su naročito **nespremna mikro preduzeća**, preduzeća koja posluju na lokalnom nivou, kao i nedavno osnovana preduzeća.

© 2021 NALED Sva prava zadržana.

Ovaj dokument je pripremila Laboratorija inovativnih javnih politika NALED-a, u okviru StarTech projekta, uz podršku kompanije Philip Morris. Analize, tumačenja i zaključci izneti u ovom izveštaju ne moraju nužno odražavati stavove članova ili organa NALED-a. Svi naporu su učinjeni kako bi se osigurala pouzdanost, tačnost i ažurnost informacija iznetih u izveštaju. NALED ne prihvata bilo kakav oblik odgovornosti za eventualne greške sadržane u izveštaju ili nastalu štetu, finansijsku ili bilo koju drugu, proisteklu u vezi sa njenim korišćenjem. Korišćenje, kopiranje i distribucija sadržaja ovog izveštaja dozvoljena je isključivo u neprofitne svrhe i uz odgovarajuće naznačenje imena, odnosno priznavanje autorskih prava NALED-a.

www.startech.org.rs.